

Martin Heidegger’de Dasein Kavramı

Hüseyin Âdem TÛLÛCE*

Atıf / ©- Tülüce, H.A. (2016). Martin Heidegger’de Dasein Kavramı, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 245-259.

Öz- Bu çalışmamızda Martin Heidegger’in varlık anlayışı çerçevesinde Dasein kavramını ele almaya çalıştık. Dasein ‘orada olmayı’ ifade eder. Dasein, öz’ün tam karşısı olarak, ‘varoluş’ için kullanılan bir terimdir. Dasein, ‘öz’ ünü dünya’ da yaşarken imar ve inşa eder. Hem ‘dünya içindeki varlık’ hem de ‘ötekilerle birlikte varlık’ tır. Modern bireyin “toplumsallık” içinde bilgisayarlar, gazeteler ve televizyonlarla “kendilik bilincini” kaybetmeye ve unutmaya başladığı bir dünyada sahici (otantik) bir varlık olma imkânına sahip olan tek varlık Dasein’ dir. Bununla birlikte Dasein, kendi varlığını yığınlar içinde bilinçsizce ayakta tutmaya çalışırsa sahiciliğini kaybeder. Bu noktada Dasein’ in nasıl daha fazla ‘kendi’ ve ‘sahici’ olabileceği meselesi çok daha önemlidir.

Anahtar sözcükler- Ontoloji, Martin Heidegger, dasein, Descartes, fenomenoloji, metafizik

Giriş

Modern dünya, insanı gün geçtikçe yalnızlaştırmaktadır. Büyük kalabalıkların ve teknolojinin baskısı, insanoğlunu kendi özünden uzaklaştırmaktadır. “Herkes” gibi olmanın verdiği rahatlık, düşünmeyi ve sahici bir insan olmayı engellemekte ve böylece insanları birbirlerinin aynı haline getirmektedir. Bu insanlara kütle insanı diyebiliriz. Kütle insanı, hayatının herhangi bir gayesi olmayan ve kendini akıntıya kaptırılmış insandır.¹ Kendi varoluşunu ve realitesini gün geçtikçe kaybeden çağımız insanı benliğinin

Makalenin gelişi 11.05.2015; Yayına kabul tarihi: 09.12.2015

* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Yüksek Lisans öğrencisi, e-posta: hatulucu@mynet.com

¹ Ortega y Gasset, *Kütlelerin İsyanı*, çev: Nejat Muallimoğlu, Birleşik yayıncılık İstanbul 1996, s. 64

kaybolduğunun da farkında değildir. Bu anlamda Martin Heidegger Batı medeniyetinin ontolojiyi bırakıp varlığın merkezine epistemolojiyi yerleştirmesiyle büyük bir kırılma yaşadığını ifade eder. Bu büyük kırılma sonrasında insan sahici (otantik) bir varlık olma imkânından da uzaklaşır. Çalışmamızın birinci bölümünde Heidegger' in, geleneksel varlık anlayışını ve Descartes ontolojisini eleştirerek kendi varlık anlayışını nasıl temellendirmeye çalıştığını, ikinci bölümde ise Dasein kavramını açıklamaya çalıştık.

1. Heidegger'in, Geleneksel Varlık Anlayışı ve Descartes Ontolojisini Eleştirisi

Martin Heidegger (1889-1976) 20.yüzyıl düşüncesine en fazla etkide bulunan filozoflardan biridir. Hayatı boyunca “varlığın anlamı nedir” sorusuna yanıt aramış, düşüncesini bu soru etrafında yoğunlaştırarak, felsefi anlayışını ortaya koymuştur. Varlığın anlamı nedir, sorusuna sistematik bir yanıt vermesi onun engin felsefe birikiminden ileri gelmektedir. Uzun yıllar Antik Çağ üzerine verdiği dersler ve seminerler onun varlık anlayışının oluşmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Felsefe tarihi ve varlık kavramı üzerine yaptığı uzun süren etimolojik araştırmalar Heidegger' in ilgisini, Pre-Sokratik doğa filozoflarına yöneltmiştir. Heidegger, doğa filozoflarının varlığı dolaysız ve önsel bir biçimde kavradıklarını ileri sürmüştür. Oysa Platon'la birlikte varlığın dolaysız ve önsel kavranışı Metafiziğin etkisiyle ortadan kalkmış ve böylece Platon, Batı metafiziğinin de başlatıcısı olmuştur. Bununla birlikte felsefe, metafiziğin varlığı açıkladığı bir tarihi boyuta girmiştir. Aristoteles' le devam eden bu metafizik varlık anlayışı Ortaçağ' da, dinsel boyut elde ederek ilahi bir perspektif kazanır.²

Heidegger kendi varlık anlayışını ortaya koyabilmek için ontoloji tarihini yeniden yorumlamaya çalışır. Onun amacı, ontoloji tarihine dönüp onu inceleyerek, yeni bir yorum getirmek suretiyle, geleneksel ontoloji tarihini eleştirip yıkmak ve kendisinin öne sürdüğü ontolojiyi felsefenin en temel konusu yapmaktır. Bu yorumlamayı gerçekleştirmek için modern felsefeye damgasını vuran Descartes'ın varlık anlayışını eleştirmekle işe başlar. Heidegger, Descartes' ın varlık anlayışını özellikle seçmiştir; çünkü

² Kadir Çüçen, *Heidegger 'de Varlık ve Zaman*, Asa Yayınları, Bursa 1997, s. 9

Descartes'in ontolojisi geleneksel ontoloji anlayışını içinde barındıran bir yapıdadır.³

Heidegger, Descartes'ı eleştirirken onun *cogito* anlayışını merkeze alır. Descartes'tan sonra gelen tüm filozofların, felsefelerinin temelini *cogito*'nun değişik formlarını koyarak felsefe yaptıklarını söyler. Heidegger'e göre *cogito*, Spinoza'da '*bir*', Leibniz'de '*monad*', Locke'da boş levha olan '*özne*', Berkeley'de '*ruh*', Kant'ta '*transandantal özne*', Fichte ve Schelling'de '*ben*' ve son olarak da Hegel'de '*mutlak tin*' dir.⁴

Heidegger'in eleştirisinin merkezine aldığı *cogito* anlayışı neydi ve bu anlayışı niçin eleştirdi? Descartes, 'ben'in (ego) düşünme'sini (*cogito*) araştırır. 'Ben' in düşünmesi üzerine bina ettiği felsefesinde varım (sum) ikinci plandadır. Descartes insanın düşünmesini önceler ve varolmasını ise nesneleştirir. Bu yönüyle Descartes, düşünme (*cogito*) kadar asli olduğu varsayılan var' ı (sum) hiç müzakere etmez.⁵ Bu anlamda Descartes'ın varlık anlayışı "Cogito ergo sum" a (Düşünüyorum, öyleyse varım) dayanır.

Heidegger'e göre Descartes, insanı birincil ve tek gerçek özne haline getirir. Böylece İnsan, varlığın merkezine oturur. Bununla birlikte 'varlık' nesne, 'insan' ise özne olur. Varlığa, insanın zihinsel süreçlerinden ve perspektifinden bakıldığı için varlık bir nesneye dönüşür.⁶

Martin Heidegger' in Descartes'in felsefesinde kabul etmeyip eleştirdiği, insanı merkeze alan öznecilik ve bireycilik Yeniçağ insanının çabası ile ortaya çıkmıştır. Daha önceki çağlarda birey asla bu kadar merkezi bir öneme sahip olmamıştır. Yeniçağda oluşan felsefi anlayış insanı tek ve gerçek özne haline getirip, onu tüm varlıkların üzerinde duran bir varlık haline getirmiştir. İşte bu noktada, her şey insanın emrine amade ve elinin altındadır. Böylece insan, kendini "dünyanın efendiliğine atamış olur"⁷

³ Çüçen,129

⁴ Çüçen, 10-11

⁵ Martin Heidegger, *Varlık ve Zaman*, çev: Kaan H. Ökten, Agora kitaplığı, İstanbul 2008, s. 48

⁶ Allan Megill, *Aşırılığın Peygamberleri*, çev: Tuncay Birkan, Bilim ve sanat, Ankara 1998, s. 217

⁷ Belkis Ayhan Tarhan, *Patikalar*, "Özne, Ben ve Tarih Hakkında", İmge Yayınları, Ankara 1997, s. 44

Heidegger'in düşüncesinde Yeniçağda, insan özneye, dünya resme dönüşür. İnsanın dünyaya karşı özne olmasıyla beraber geleneksel dünyanın insan anlayışından farklı bir insan anlayışı ortaya çıkar. Modern düşüncede, hümanizm, insandan yola çıkar, varolanı insanın olduğu yerden görür ve insana göre açıklar.⁸ Yeniçağ hümanizmi, Ortaçağ'ın skolastik yapısından kaynaklanan bir kaçışla, aklın ve düşünmenin gücüne sarılarak aklın doğaya yönelik bilgiyi elde etmede esaslı bir yere sahip olduğunu iddia eder.

Bu anlamda Heidegger'e göre, Yeniçağ hümanizmi ile ortaya çıkan insan, dış dünyanın gerçekliğini sorgularken, kendi düşüncelerinin yanılışına düşer. Gerçekliği kendi benliği üzerinden temellendirmeye çalışan bu bakış açısı, kendi içerisinde bir çıkmazdadır. Kesin bilgiye ulaşmak için sadece şüpheli düşünme yöntemini kullanmak, 'kendine' ve 'bilgiye' ilişkin doğru bir anlayış geliştirmeyi engeller. Bu nedenle öncelikle Kartezyen felsefenin, özne olarak insana ve dünyaya yönelik getirdiği ontolojik ön kabulleri aşmak gerekir. Çünkü özne olarak insan, kendi dışındaki tüm varlıkları nesneleştirilmesiyle, dünyada insanın davranışlarını açıklayan sahici bir bakış açısı geliştiremez. Dolayısıyla modern özne düşüncesini aşmak için Heidegger, içinde var olduğumuz dünyada pasif bir izleyici değil, her zaman aktif bir katılımcı olmamız gerektiğini söyler. Bu anlamda Heidegger, özne-nesne ayrımının, insanın kendisini, dolayısıyla varlığı anlamasının önünde bir engel olduğunu düşünür ve bu türden bir ayrımı aşmaya yönelir.⁹

Heidegger'in geleneksel ontolojiyi eleştirdiği diğer önemli bir nokta da geleneksel felsefenin varlığı kavramak için kullandığı mantık yöntemlerinin düşüncüyü kısırlaştırdığı ve varlığın bilgisini değil soyutlamayı ortaya çıkardığıdır. Heidegger, Platon'un idea kavramının varlığın anlaşılmasında bir başlangıç olarak kabul edilmesine karşı çıkmış ve varlığın dışsal bir ilkedan yola çıkılarak anlaşılamayacağını savunmuştur. Heidegger düşüncesinde felsefenin "şeylerin özü"nü kavramlarla (idea, biçim, atom) ortaya koyması mümkün değildir. O'na göre felsefe yeni bir başlangıç yapmalıdır.

⁸ Martin Heidegger, *Nietzsche'nin Tanrı Öldü Sözü ve Dünya Resimleri Çağı*, çev: Levent Özar, Asa Kitap Evi, Bursa 2001, s. 80

⁹ Senem Önal, "Kartezyen Özne ve Kantçı Öznenin Heidegger'de Anlamı: Dünyasalılık", *Kilikya Felsefe Dergisi*, 2014, 1

Bunun için felsefe, varlığı soyutlama ile değil ancak canlı bir biçimde görme ve yaşama ile kavrayabilir.¹⁰

Heidegger'in eleştirdiği metafizik düşünüş, varlığı dile getirdiğini sanarak, ortaya çıktığı günden beri varlıktan uzaklaşmıştır. Metafizik düşünüş, tasarımlama özelliğinden dolayı, varlık ile insanın özü arasındaki bağ' a engel olmuştur. İşte insan, metafizik düşünüş yüzünden bugün "yurtsuz" kalmıştır.¹¹

Yunanca terimlerin köklerine inildiğinde varlığın asıl anlamına ulaşabilir. Yunanlılar varlığa *ousia* ya da daha tam olarak *parousia* derlerdi. Sözlükler bu sözcüğü 'cevher' (substance) olarak çevirirler. Heidegger bu çevirinin yanlış olduğunu söyleyerek, doğru olan çevirinin, yurtluk, kendinde ve kendine duruş, kendine kapanmışlık, bir bütünlüklü "şimdi varlık" olduğunu ifade eder. Yunanlılar için varlık "şimdi var" demektir. Geleneksel ontoloji, 'saf varlık toprağına', varoluşun "şimdi varlığına" asla dönmez.¹² Heidegger, geleneksel ontolojide olduğu gibi eşyayı ve onun cevherini değil, insanı araştırır; soyut olana değil somut olana ve hayata yönelir.¹³

2.Heidegger'de Dasein Kavramı

İnsan, Heidegger'e göre varlığın çobanı ve varlıktan bir örnektir. Yalnızca insan gerçekten 'burada olan' ve gerçek varolandır. Heidegger bu varolana, kendi söz dağarcığı içinde 'Dasein' (burada olan) der. Almanca'da Dasein, genellikle varoluş ve yaşam anlamında kullanılır. Ancak Heidegger bu kavrama başka anlamlar verir. Kavramı somut anlamda kullanır. Heidegger'in terminolojisinde Dasein insanla aynı anlama gelir¹⁴ Sözcüğün lafzi anlamı 'orada olmayı' ifade eder. Bu terim, öze tam karşıt olarak, varoluş için kullanılır. Dasein, 'dünya içindeki varlık' ve 'ötekilerle birlikte varlık'tır.¹⁵ Dasein'in "dünya içinde varlık" olması onun herhangi bir

¹⁰ Pöggeler/Allemann, *Heidegger Üzerine İki Yazı*, Çev. Doğan Özlem, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1994, s. 50

¹¹ Sevgi İyi, *Çağımızda Metafizik Sorunu*, Ayraç Yayınları, Ankara 1999, s.50

¹² Georg Steiner, *Heidegger*, çev: Süleyman Kalkan, Vadi Yayınları, İstanbul 1994, s.59

¹³ Martin Heidegger, *Metafizik Nedir?*, Çev: Mazhar Şevket İpşiroğlu, Suut Kemal Yetkin, Kaknüs Yay., İstanbul 1998, s.21

¹⁴ Öykü H. Ergül, "Heidegger 'in Varoluşçu Ontolojisi", *Kaygı Dergisi*, 2003

¹⁵ David West, *Kıta Avrupası Felsefesine Giriş*, çev: Ahmet Cevizci, Paradigma yayınları, İstanbul 1998,s.142-143

nesne gibi dünya içinde olması demek değildir. İnsan, dünya ile karşı karşıya olan bir varlıktır. Karşı karşıya olmak, varlıkla doğrudan bir bağ kurmak demektir. Bu bağ bilgi ile değil yaşayarak kurulan bir bağlıdır. İnsan, varoluşunu dünyada yalnız başına değil ancak 'ötekilerle birlikte' gerçekleştirir.

Heidegger'e göre varlığın anlamını sorabilen Daseindir. Dasein varlığın anlamını kavramayı sağlayacak bir araç değil, ontolojinin temelini oluşturacak bir çekirdektir. Dasein, filozofların insan kavramı ile eş anlamda kullandıkları karmaşık ve hataya neden olabilecek kavramlardan sakınma olanağı verir. İnsan, birçok filozof tarafından farklı anlamlarda kullanılır. Heidegger, bu insan tanımlarıyla kendi insan tanımının karışmaması için Dasein kavramını kullanır. İnsanı açıklamak için kullanılan 'öznellik', 'bilinç', 'tin' veya 'ruh' gibi kavramlar insanı yanlı ve tek boyutlu bir şekilde açıklar. Bu anlamda Dasein boş bir levha gibidir ve bu yönüyle de felsefe tarihindeki insana dair yapılmış tüm hatalı yorumlardan uzaktır. Böylece Heidegger Dasein kavramını kendi istediği şekilde tanımlar.¹⁶

Dasein'in iki özelliği vardır. 1. Dasein, her durumda kendisidir. 2.Dasein'in özü onun varoluşudur. Dasein, "dünya içinde varlık" olarak dünyası ve başkalarıyla birlikte vardır. Günübürlük yaşamda Dasein' in kim olduğu onun diğer insanlarla birlikteliği ve onlardan biri oluşuyla ortaya çıkar. Dünya her zaman onun diğer varlıklarla paylaştığı yerdir. Dasein'in dünyası, birlikte olunan bir dünyadır. Çünkü Dasein tüm varlıklarla birlikte olur. Bütün diğer varlıklarla karşılaşan Dasein kendini "ben burada" olarak ifade eder. Ben buradayım ifadesi onun varlığını önceleyen bir ifadedir. Heidegger'in varlık anlayışında özne-nesne ayrımı yoktur. İnsan, bütün varlıklarla birlikte vardır. Kendisi diğer varlıkların bilgisel nesnesi değildir. Dasein, dünyaya, diğerlerine ve çevresine ilgisiyle "dünya içinde varlık" olarak varoluşunu her zaman diğerlerinden kendini ayırır ve kendisi olmak ister.¹⁷ Dasein çoğu zaman günlük yaşamda belli bir sıradanlık haliyle herkes gibi olur ve varoluşunu sahici olana kapatır. Ancak Dasein, sıradanlık ve 'herkesleşmekten' uzaklaşır kendi varoluşunu diğer insanlardan ayırır ve onların önüne geçerse kendisi olur.

Dasein'i anlamak için temel yapısını çözümlemek gerekir. Birinci olarak, Dasein her zamanda ve her halde kendini kendine konu edebilen

¹⁶ Stephen Mulhall, *Heidegger' de Varlık ve Zaman*, çev: Kaan Öktem, Sarmal Yay, İstanbul 1998, s. 29-30.

¹⁷ Çüçen, s.41

bir varlıktır. Dasein'in varlığının özü, onun varoluşunda bulunur. Onun varlık olarak ne olduğu, onun varoluşu açısından açıklanmalıdır. İkinci olarak Daisen'in temel yapısı, her tür varoluşunda, her durumda kendisi olan varlıktır.¹⁸

Dasein, bir 'orada-varlık' tır. Bütün Batı metafiziği amaçlı olsun veya olmasın, insanın özünü günlük hayatın dışında tutar ve insanı, hayattan koparıp kurgusal bir bilme öznesi haline getirir böylece insanın varoluşunu bölümlere ayırmaya çalışır. İnsanın algısının psikolojiye, davranışını anlamamanın ahlak veya sosyolojiye, beşeri konumunun analizinin politik ve tarihi bilimlere bırakılmasının nedeni budur. İnsanın atomize edilip parçalara ayrılmasıyla kendi insani bütünlüğünden uzaklaşan insan somut ve yaşayan bir insan olmaktan ziyade, zihinsel ve yalıtılmış bir insan haline gelmiştir. Heidegger bu soyutlama sürecini tümüyle dışlar ve bu soyutlama sürecini insanın, insanı tartmasının sonucu olan 'bölümlemecilik' olarak değerlendirir. Dasein, orada-olmaksa orası dünyadır. Dasein'in orada olduğu dünya somut, asıl, gerçek, günlük dünyadır. Yani yaşamın ve yaşamamanın kendisidir. Dasein'in dünyası zihnin, kavramların ve kuramların dünyası değildir. İnsan olmak, yeryüzüne, yani dünyanın her günü ve olağan maddesine batırılmak, ekilmek ve köklenmektir. Her günün gündelikliğini soyutlayan, kendini yukarı yükseltmeye çabalayan bir felsefe boştur. Bize varlığın anlamına dair, Dasein'in ne ve nerede olduğuna dair hiçbir şey söylenemez. Dünya var, kuşkusuz bütün ontolojik sormanın birincil merakı ve kaynağı olan bir olgudur. O burada ve şimdi ve etrafımızdaki her yerededir. Biz dünyanın içindeyiz.¹⁹

İnsanı ve dünya' yı somut bir biçimde algılama ve hissetme Heidegger felsefesinde önemli bir noktadır. İnsan, dünya içinde bir varoluş sürecindedir. İnsanı, belli birtakım anlam yüklemeleriyle soyutlayan ve insanı 'gerçekliğin' içinden çekip çıkararak Batı metafiziği, insanı hakiki bir anlamsızlığın içine sürüklemektedir. Bu anlamda ihtisaslaşma insan varlığının bütünlüğünü elinden almaktadır. İnsan kendi varlığına ve dünyanın varlığına somut anlamda ne kadar yaklaşabilirse 'sahicilik' ve 'kendilik' yoluna girebilir. Heidegger, varlıktan ve yaşamdan koparılıp tamamıyla zihinselleştirilen insanın yaşamak ve olmaktan ziyade düşünen ve kavram üreten insan olmaya doğru yönelim gösterdiğini belirtir.

¹⁸ Çüçen, s.33

¹⁹ Steiner, s.93

Heidegger'de Dasein'in varoluşu, özünden öncedir ve her durumda kendisidir. Dasein'in bu iki karakteristiği, onun kendisine ontik olarak ne kadar yakınsa ontolojik olarak o kadar uzak olduğunun da göstergesidir.

Dasein'in varoluşsal varlığı ve kendiliğindenliği, dünya-içinde-varlık olarak kendini temellendirebilir ve anlayabilir. Dünya, Dasein'e kendi olarak bir varoluş imkânı sunar. Dünya-içinde varlık olmak, Dasein'e verilmiştir. O kendini dünya-içinde bulmuştur. "Dünya içinde olmak", onun varoluşsal karakteridir. Temel durumu olarak dünya içinde bulunmak Dasein'i varlık yapar. Dünya-içinde-olmak demek dünyasallık değildir. Çünkü dünyasallığı kendini temel alan varlıklar varoluşlarıyla değil, önümüzde-hazır-nesnelere gibi kategorik yapılarıyla vardır. Örneğin, bir sandalye bir şey içindedir. Fakat sandalye duvara dokunamaz ya da ilişki kuramaz. O halde, dünya içinde varlık olarak Dasein, ilgi veya kaygı duyan varlıktır. İlgi veya kaygı duyması onun varoluşsal yapısı gereğidir.²⁰ İnsan bir nesne değil, ilgi duyan, seven, nefret eden, dertlenen, korkan, duygulanan bir varlıktır. Nesne olmak, bir yönüyle edilgen olup bağlantı kuramamak demektir. Dasein, varlıklarla bağı olan ve bu bağ ile kendi varlığını kuran etken bir varlık olmalıdır. Varlığını edilgen bir hale getirirse nesneleşir.

Dasein, günlük hayatın varlığını istila etmesiyle kendi öz varlığından uzaklaşır. Dasein' in sahici olarak bir kendiliğindenliğe yaklaşması 'herkesleşmekten' uzaklaşmakla gerçekleşir. 'Herkesleşmek', Dasein'in kendini nesneleştirilmesi anlamına gelir. Toplu taşıma araçları kullanılırken ya da habercilik araçlarından yararlanılırken herkes herkes gibi olur. Herkesin herkes gibi olduğu bir hep-beraber-olmaklık, Dasein'i kendi varlık yolundan başkaları'nın varlık yoluna yaklaştırır. Böylece başkalarının birbirinden farkı kaybolur ve dasein öz varlık yolunu kaybetip herkesleşir. Dasein artık herkes gibi keyif alıp eğlenir. Herkes gibi sanat ve edebiyat okur, film izler ve görüş beyan eder. Herkes gibi büyük kalabalığa kendini bırakır. Herkesin rezil dediğine rezil der. Herkesin tanımı yoktur ve belirli değildir, ama herkeştir. 'Hergünlük'ün yani sıradan yaşamın varlık yolunu belirleyen herkeştir.

Herkesin kendine özgü var olma tarzı vardır. Birlikte-olmak belirli bir eğilimi meydana getirir. Hep-beraber-olmak vasatlığa yani ortalama olmaya sebep olur. Vasatlık, herkesin varoluşsal bir karakteridir. Vasatlıkta bireyüstü ve bireyi aşan bir anlayış belirginleşir. Herkesin varlığı özü

²⁰ Çüçen, Kadir, Bursa 1997, s34-35

gereği vasatlığa dayanır.²¹ Vasatlık, insanların ortalama olan hallerini kabullenip yaşamaktır. İnsan doğası ortalamayı kabul etmeye ve yaşamaya daha meyillidir. Ortalama olandan uzaklaşmak sahici olmaya yakınlaşmanın en önemli yollarındandır. Çünkü ortalama olan Dasein'in kendiliğini ve sahiciliğini elinden alır.

Hayatın Dasein'e yüklediği bağımlılık ve alışkanlıklardan sıyrılmak sahici bir kendiliğin yolunu açar. Alışkanlıklardan sıyrılmak kendiliği açığa çıkarır. Sahici kendilik, yaşam içinde kazanılan alışkanlıklardan ve kalıplardan uzaklaşıp sahici varlığı istila eden iğretlikleri terk etmektir. Dasein'in varlığı kelimelerin, geleneklerin ve insanların istilasını altındadır. İnsanların Dasein'i yönlendirmesi sahici duruşun çalınmasıdır. İnsan, oluş sürecinde, yapay ve fazladan şeylere yaklaştığında kendiliğini kaybeder.

Heidegger, varlıkları, vorhandensein (önümüzde-hazır-varlık) ve zuhandensein (elimizde-kullanıma-hazır-varlık) olarak iki biçimde yorumlar. Vorhandensein, bilgi kuramsal açıdan bilinen nesne türleridir. Zuhandensein, kullanıma hazır araçların birlikteliğidir ve bu araçlar varlığının anlamını ancak ontolojik ilgide bulur. Önümüzde-hazır-nesnelere epistemolojik, elimizde-kullanıma-hazır nesnelere ise ontolojik yapıdadırlar. Örneğin bir çekiç fiziksel bir nesne olarak ele alınıp, bilgisel bakımdan tanımlanmaya çalışıldığı zaman o, vorhandensein yani epistemolojik bir nesnedir. Bir çekiç, çekiçleme işlemi ile kavranıldığında ise artık o bilgi nesnesi değil, kullanımıyla birlikte ortaya çıkan, ilgi duyulan olduğunda zuhandensein yani ontolojik nesne olur. Çekicinin çekiçleme özelliği onun zuhandensein yani varoluşsal yapısını ortaya çıkarmıştır. Heidegger'e göre dünya-çinde-varlık olmak ancak zuhandensein yapısını taşıyan varlıklar için geçerlidir. Buna karşılık nesnelere bilgisel ve dünya-çinde-hazır şeyler olarak kavranıldığında ancak fiziksel obje olurlar.²²

Heidegger'e göre Batı metafiziği insanı ve varlığı epistemolojik nesnelere haline getirmiştir. İnsan sadece bilginin nesnesi haline geldiğinde kendi asli varoluş anlamından uzaklaşır. Ve böylece belli kuramların, kavramların ve kategorilerin kalıpları içinde ele alınır. İnsanı, varoluşunu açmaya ve gerçekleştirilmeye çalışan bir zuhandensein olarak değil bir bilgi sistemi içinde yani vorhandensein olarak yorumlamak ve insanı sınırlı bir

²¹ Martin Heidegger, *Varlık ve Zaman*, çev: Kaan H. Ökten, Agora kitablığı, İstanbul 2008, s.133-134

²² Çüçen, s.35-36

alan içinde tanımlamaktır. Bu da insanın varlığını bilgi sistemleri, kuramlar, kavramlar ve zihinsel tanımlar içinde dondurmaktan başka bir şey değildir.

Dünya varoluşun zemini ve zamanıdır. Bu varoluşun merkezinde zuhandensein olan tek varlık insandır. İnsan olmadan dünya, dünya olmadan insan olmaz. Var olanlar Dasein'den bağımsız düşünülebilse de varlığın kendisi Dasein'e bağlıdır. Dasein olmadan varlıklar açığa çıkamazlar, anlam ve hakikat ifade edemezler. Ama Dasein'de varlığı anladığı için Daseindir. Bu yönüyle dünya bu karşılıklı aidiyetin alanıdır. En basit bir şeyi açıklamak bile bu dünyasal çerçeve içinde mümkündür. Dasein varoluşunu dünyada gerçekleştirir. Dasein var değil varoluştadır demek onun özünün varoluşunda yattığını ifade etmektir. Yani Dasein'in belirlenmiş kategorik bir yapısı yoktur.²³ İnsanın belli bir öze sahip olup bu özü dünyada gerçekleştirdiği anlayışını Heidegger kabul etmez. İnsan vardır ve varolma sürecinin içinde yani buradadır ve burası dünyadır.

Dasein, kendi var oluşunun gerçekliği ile yüzleşebilen tek sahici varlıktır. Dasein kendi proje ve planlarına doğru ilerlerken aynı zamanda onun düşüşü ve eksikliği ortaya çıkar. Düşüş, olumsuz anlamda kullanılmamıştır. Dinlerdeki düşüşle de karıştırılmamalıdır. Çünkü burada kastedilen düşüş; dini söylemdeki cennetten bu dünyaya gönderilme olmayıp felsefi söylemdeki otantik(sahici) tarzdan otantik olmayan(sahici olmayan) tarza düşüştür. Heideggerci düşüş, bir şeyin eksikliği anlamında kullanılmaz. Düşüş ve eksiklik Dasein'in kendi varlığını "herkesin" içinde kaybetmesi ile başlayan ve buradan kendi otantik var oluşuna doğru gidiş durumudur. Dasein, herkesin içinde varken kendini kaybeder ve kendine geri dönme imkânı da yine Daseinde mevcuttur. Düşüş bir yönüyle kendinden 'herkesleşmeye' doğru gerçekleşir. Düşüş, otantik olmayan Dasein olarak dünya-içinde-olma gerçekliğidir. Düşüş, dünya-içinde-varlık olarak Dasein'in kendi olan tarzına yabancılaşarak kendi varoluşuna kapalı halidir.²⁴

Düşüş, herkes tarafından tedarik edilen ve oluşturulan bir hayatın otantik olmayan yorumu ve varoluşun kaygısından kaçılmasıdır.²⁵ Düşüş, insanın diğer insanlarla birlikte toplumsallığı yaşarken kendi varlık yolunu

²³ Musa Duman, "Heidegger'in Dünya Fenomeni", *Felsefe Dünyası Dergisi*, 2014/1, sayı:59, s.141

²⁴ Çüçen, s.124-125

²⁵ Rudolf A. Makkreel, *Otantik Yorumdan Otantik İfşaya Doğru; Kant ile Heidegger Arasındaki Mesafeyi Aşmak*, çev: Kurtul Gülenç, DoğuBatı yayınları, İstanbul 2010, s.59

kaybetmesidir. Bununla beraber dasein hem kendi başına var, hem de diğerleriyle birlikte vardır. Varoluşun birlikteliğinin zemini olan dünya hep başkalarıyla paylaşılan bir dünyadır. Dasein'in dünyası birlikte-dünya'dır. Dünya içinde-var-olmak demek, başkalarıyla birlikte-olmak demektir. Onların dünya-içindeki varlığına birlikte-dasein denir. Dasein'in yalnızlığı bile dünya-içinde birlikte değildir.²⁶

Dasein başkalarıyla birlikte olmak zorunda ise kendi otantikliğini nasıl gerçekleştirecektir? Dasein'in varlığı otantik ilgi ve alakada ise otantik olma tarzı ne demektir? Heidegger'e göre otantik olma kendinde olma ve kendinle değildir. Öte yandan belirlenmiş bir Dasein'in varlığı otantik değildir. Kendi sıradan gündeliğinde Dasein otantik değildir. Olağan günlük yaşamında otantik olmayan Dasein 'onlar' ya da 'halk' olarak alışkanlıklar ve geleneklerin etkisi altındadır. Olağan gündelik yaşamında Dasein'in varlığı 'diğerleri' tarafından belirlenir. Dasein genel anlamıyla halktır, yani onlardır. Otantik olmayan Dasein hep liderlerin arkasından giden ve liderini takip eden halktan biri olur. Fakat Dasein'in otantik olmayan bu varoluşu aslında bir tür aldatici ve yalancı varoluş tarzıdır. Yine de Dasein otantik olan varoluşu otantik olmayan varoluşuna dayanır. Çünkü otantik olmayan Dasein ancak dünya zemininde ve zamanında otantik olmanın varlık yolunu bulabilir

Dasein ya otantiktir ya da otantik değildir üçüncü bir varoluş alanı yoktur. Dasein otantik olmayan bir durumdan otantik olan bir duruma doğru geçiş yapar. Dasein otantik varoluş'a geçtikten sonra hep bu varoluştaki kalacak diye bir şey söz konusu değildir. Burada sorulması gereken soru şu olmalıdır: Ne zaman ve hangi varoluş anında Dasein'in varlığı tam ve sürekli olarak otantiktir? En otantik varoluş tarzı "ölüm" halidir. Bu ise Dasein'in varlığının yok oluşudur. O halde tam olarak otantik Dasein varoluşu hiçbir zaman olanaklı değildir.²⁷

Ölümün başkasına devredilemezliği, herkesin kendi için ölmekliği olgusu; ölümden hiçbir köleleştirme, hiçbir vaad, hiçbir 'onlarlık' iktidarı yoktur. Dasein her zaman bir 'henüz değil', bir olmamışlıktır. Olmak, tamamlanmamış, yerine getirilmemiş olmaktır. Her sahici varlık bir kendisonuna-yönelik varlıktır.²⁸

²⁶ Heidegger, *Varlık ve Zaman*, s.124-126

²⁷ Çüçen, s.120-121

²⁸ Steiner, s.113-114

Martin Heidegger' de Dasein'in ölümü sadece kendisinin ölümüdür ve bu başkaları tarafından koparılamayan bir gerçekliktir. Hiç kimse başka birinin ölümünü elinden alamaz ve engelleyemez. Herhangi biri başka biri için ölüme gidebilir. Bu her zaman insanın başkaları için belli bir meselede kendisini feda etmesi anlamına gelir. Böyle bir ölüm hiç bir zaman başkasının ölümüne sahip olmak ve onu yaşamak anlamına gelmez. Ölüm her defasında, Dasein'i kendisi olarak alır.²⁹

Sonuç

Martin Heidegger hayatı boyunca sahici bir varlık anlayışını savundu. Geleneksel metafizik anlayışın bu sahicilikten uzak olduğunu iddia etti. Varlığı bütünüyle en somut bir şekilde hissetmeye çalıştı. Ona göre varolanı diğer varlıklarla olan bağlantısında ve insanla ilişkisi içinde sorgulama, varolanı bilmeye yol açan bir sorgulamadır. Bu bilme varlığın insanla bağına gerçekleştirilmesine de olanak sağlar. Bu yüzden metafizik, geleneksel temelinde ne soruları ne de sorulara cevap arama biçimiyle, yani sorgulamasıyla Heidegger 'in zorunlu gördüğü amacı gerçekleştiremez. Demek ki, metafizik soru ve sorgulamalarını başka bir biçimde yapmalıdır. Metafiziğin aşılmasının tek imkânı, onun hakikat üzerine düşünme olmasıyla mümkündür. Kendi temelini yüz çeviren bir metafizik insanın varlıkla bağına da sağlayamayacağı gibi, buna bağlı olarak da insanın doğasını da sürdürmez. İşte bu gerçekten ötürü geleneksel metafizik aşılması gereken, kendi temelini geri gitmesi gereken bir noktadır.³⁰

Metafiziğin aşılması için her şeyden önce, insanın varlığın unutulmuşluğuna inanmasıyla mümkündür. Bunu ancak varlığın tecrübesini edinmeyle gerçekleştirebiliriz. Böyle bir tecrübe, varlığın insanla bağına içine girmek, bu bağı orada korumak için dikkat etmeyi öğrenmektir. Yani insan varlığı, varlığın açıklığında, açıkta durarak kendiyi bağına korumayı görev edinmeli, bu yüzden de varolanda oyalanmamalıdır. Bunun gerçekleşmesi için düşünme daha düşünürce bir düşünme haline gelmelidir.³¹

²⁹ Martin Heidegger, *Varlık ve Zaman*, s.255

³⁰ Eren, Işık, *20. yy'da Felsefe: Karşı Çıkmışlar ve Yeni Arayışlar*, Asa Kitabevi, Bursa, 2005, s. 49-50.

³¹ Martin Heidegger, *Metafizik Nedir?*, Çev: Yusuf Örneç, Türkiye Felsefe Kurumu Yay., Ankara 1991. s.12

Kişinin kendi özünde, insan olarak metafizik özü açığa çıkarması özlü düşünmenin de metafizik tarzdaki yolunu açar. Kişi, öncelikle dünyayla olağan hale gelen başını aşmak zorundadır. İşte bu aşma hem varolanı bir bütün olarak açığa koymalı hem de kişiyi kendi özüne götürmelidir.³²

Kendi insanlığıyla ve dünya ile yüzleşmeyi kim göze alabilir? Yüzleşmenin ağır yükünü taşımak bilgiyle ve felsefeyle gerçekleşemez. Varoluşla temas ancak hiçlikle gerçekleşir. Hiç'i ise ortaya çıkaran korkudur (havf). Heidegger hiçliği varlığın somutluğuna giden yol olarak görür. Bu ise varlıkla doğrudan temasa geçmekle olur. Varlığı bir bilgi ve teori penceresinde görmeye çalıştığımızda varlıktan uzaklaşırız. Ve sadece kavramlarla oynarız.

Kaynakça

- Cevizci, A., *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 1999.
- Çüçen, Kadir, *Heidegger'de Varlık ve Zaman*, Asa yayınları, Bursa 1997.
- Çüçen, Kadir. "Heidegger ve Felsefe", *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:1, 2006, ss.7-24.
- Descartes, *Felsefenin İlkeleri*, Çev: Mesut Akın, say yayınları, İstanbul 2014.
- Duman, Musa, "Heidegger'in Dünya Fenomeni", *Felsefe Dünyası Dergisi*, 2014/1, sayı:59
- Ergül, Öykü H., "Heidegger'in Varoluşçu Ontolojisi", *Kaygı Dergisi*, 2003
- Eren, Işık, *20. yy'da Felsefe: Karşı Çıkişlar ve Yeni Arayışlar*, Asa Kitabevi, Bursa, 2005.
- Heidegger, Martin, *Nietzsche'nin Tanrı Öldü Sözü ve Dünya Resimleri Çağı*, çev: Levent Özar, Asa Kitap Evi Bursa 2001.
- Heidegger, Martin, *Varlık ve Zaman*, Çev: Kaan H. ÖKTEN, Agora kitaplığı, İstanbul 2008.
- Heidegger, Martin, *Metafizik Nedir?*, Çev: Mazhar şevket ipşiroğlu, Suut Kemal Yetkin, Kaknüs yayınları, İstanbul 1998.
- Heidegger, Martin, *Metafizik Nedir?* Çev: Yusuf Örnek, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayını, 1991.

³² Çüçen, Kadir, "Heidegger ve Felsefe", *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:1,2006, s.21

- Gasset ,Ortega y, *Kütlelerin isyanı*, Çev: Nejat Muallimoğlu, Birleşik Yayıncılık İstanbul 1996
- İyi, Sevgi, *Çağımızda Metafizik Sorunu*, Ayraç Yayınları, Ankara 1999.
- Makkreel, Rudolf A., *Otantik Yorumdan Otantik İfşaya Doğru; Kant ile Heidegger Arasındaki Mesafeyi Aşmak*, Çev: Kurtul Gülenç, DoğuBatı yayınları, İstanbul 2010.
- Megill, Allan, *Aşırılığın Peygamberleri*, Çev: Tuncay Birkan, Bilim ve sanat, Ankara 1998.
- Mulhall, Stephen, *Heidegger ve Varlık ve Zaman.*, Çev. Kaan Öktem, Sarmal Yayınları, İstanbul,1998.
- Önal, Senem, "Kartezyen Özne ve Kantçı Öznenin Heidegger 'de Anlamı: Dünyasallık", *Kilikya Felsefe Dergisi*,2014,1.
- Pöggeler/Allemann, *Heidegger Üzerine İki Yazı*, Çev: Doğan Özlem, Gündoğan Yayınları, Ankara 1994.
- Steiner, Georg, *Heidegger*, Çev: Süleyman Kalkan, Vadi yayınları, İstanbul 1994.
- Tarhan , Belkıs Ayhan, *Patikalar, "Özne, Ben ve Tarih Hakkında"*, İmge Yayınları, Ankara 1997.
- West David, *Kıta Avrupası Felsefesine Giriş*, Çev: Ahmet Cevizci, Paradigma Yayınları, İstanbul 1998.

Martin Heidegger's Dasein Concept

Citation / ©- Tülüce, H.A. (2016). Martin Heidegger's Dasein Concept, *Çukurova University Journal of Faculty of Divinity*, 16 (1), 245-259.

Abstract- *We have tried to deal with "Dasein" in the light of Martin Heidegger's "existence". It means "being there". Dasein itself is a term used as "being" and is the opposite of the "essence". Dasein builds up the "essence" while living on earth. It is "a being" both within the world and being with the others. The only real being is 'dasein' in a world where a modern individual has gradually lost and forgotten 'self conscious' in a sense of community under the influence of computers, newspapers and television. On the other hand, if Dasein tries to keep its existence in masses unconsciously, it loses its authenticity. At this point the matter of how Dasein can be more of "itself" and "authenticity" is more important.*

Keywords- *Ontology, Martin Heidegger, dasein, Descartes, phenomenology, metaphysics*